

tective and search methods is not possible without the use of information and communications technologies.

A major obstacle to improving the use of information and communications technologies as a modern operational-investigative means combating economic crime is a complex problem of information relating not only to information security, but in some cases, organizational, legal, methodological, personnel and much of management of regulating the activities of the National police.

Keywords: *economic criminality, information and communications technology operational search activity, operational search means, national police.*

Надійшла до редакції 25.11.2016

Хірний О.К.

здобувач

*(Харківський національний
університет внутрішніх справ)*

УДК 342.9 : 351.74

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНОЇ СЛУЖБИ

У статті висвітлено окремі аспекти інформаційного забезпечення діяльності підрозділів візуального спостереження оперативної служби. Визначено пріоритетні напрямками його розвитку та надано пропозиції поліпшення інформаційного забезпечення даних підрозділів.

Ключові слова: *інформаційне забезпечення, підрозділ візуального спостереження, оперативна служба, персональна інформація.*

Постановка проблеми. Сучасний рівень розвитку суспільства характеризується стрімким зростанням потоків і обсягів інформації, ускладненням механізмів управління соціальними процесами та явищами. У нових умовах роботи підрозділів Національної поліції України, коли основу її діяльності складають профілактика та прогнозування правопорушень, розкриття кримінальних правопорушень по гарячих слідах, спостерігається стала тенденція подальшого збільшення обсягів інформації про причини окремих кримінальних правопорушень та умови, що сприяють їх вчиненню, про пошук найбільш ефективних форм і методів їх запобігання і т. ін.

Однією із важливих функцій органів адміністрування будь-якої соціальної системи є інформаційне забезпечення її діяльності. Ця діяльність спрямована на створення, організацію функціонування та вдосконалення інформаційних систем, які служать успішному виконанню задач адміністрування[1].

Практика боротьби зі злочинністю переконливо свідчить не тільки про суттєву, а в багатьох випадках пріоритетну роль системи інформаційного забезпечення підрозділів Національної поліції як ланки, що значно зумовлює ефективність роботи всієї системи правоохоронних органів. Система інформаційного забезпечення здійснює інформаційну підтримку даних підрозділів у попередженні кримінальних правопорушень, установленні й розшуку пра-

вопорушників.

Останнім часом набагато загострилась криміногенна обстановка в Україні. У зв'язку з цим надзвичайно збільшився потік інформації, що надходить на адресу органів поліції, зросла кількість оперативних документів, які потребують негайного виконання. Збільшився обсяг ручних довідкових картотек та існуючих банків даних, які досягли тієї межі, коли наявні технічні засоби і технології не дозволяють оперативно та доброякісно обробляти інформацію, що надходить. Це створює значні переponsи в ефективності роботи і підрозділів візуального спостереження оперативної служби (далі – ПВС ОС). Саме тому створення інформаційних систем і мереж інформації, розвиток електронного урядування; постійне оновлення, збагачення та зберігання національних інформаційних ресурсів; забезпечення інформаційної безпеки України – це одні з основних напрямів державної інформаційної політики в Україні відповідно до ст. 3 Закону України «Про інформацію»[2].

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Мета. Питанням інформаційного забезпечення поліцейської діяльності у вітчизняній правовій науці не було приділено достатньо уваги. Наукові розробки переважної більшості сучасних дослідників, зокрема роботи О. Бандурки, А. Губанова, О. Долженкова, Є. Железова, В. Заросила, В. Золотарева, І. Козаченка, В. Некрасова, В. Ортинського, В. Сапальова, І. Сервецького, М. Смирнова, М. Стацака, І. Шинкаренка, Н. Філіпенка, В. Фільштейна та ін., побудовані на аналізі категорії «поліція», її функцій, структури, кадрового та матеріального забезпечення.

Виклад основного матеріалу. В ОВС України вже протягом більше 50 років накопичено чималий досвід використання різноманітних інформаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем оперативно-розшукового та інформаційно-довідкового призначення, одними з перших користувачами яких були підрозділи візуального спостереження оперативної служби.

Оперативно-розшукова діяльність за своєю сутністю являє собою не що інше, як циклічний процес пошуку, збирання, переробки й використання оперативно-розшукової та іншої інформації. Інформаційне забезпечення ОРД є її серцевиною. Термін "інформація" (від латинського *informatio* – роз'яснення, виклад, ознайомлення, уявлення) виник у соціальному середовищі і спочатку застосовувався для позначення відомостей, які передаються одними людьми іншим за допомогою голосу, письма чи іншим способом [3].

Категорія «інформаційне забезпечення» отримало достатній розвиток у межах інформаційного права. Питання інформаційного забезпечення також розглядалося в окремих працях з кримінального процесу, оперативно-розшукової діяльності під час висвітлення пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності боротьби зі злочинністю[4].

У користування оперативної служби відповідно до наказу МВС України від 12.10.2009 № 436 «Про затвердження Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України» надано доступ до відомостей щодо:

- осіб, яких затримано за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, які обвинувачені у вчиненні кримінального правопорушення, узяті під варту або на яких накладено стягнення у вигляді адміністративного арешту, у тому числі їх фотографії та дактилоскопічні дані;
- осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, пропали безвісти, та в інших випадках, передбачених законами України
- осіб, щодо яких здійснюється профілактична робота працівниками ОВС;
- осіб, які скоїли адміністративні правопорушення, щодо яких уповноваженими на те працівниками ОВС згідно зі статтями 254, 255 КУпАП складено протоколи про адміністративні правопорушення, а органами (посадовими особами), які розглядали ці справи, було винесено постанови, передбачені статтею 284 КУпАП;
- осіб, яких було виявлено уповноваженими на те працівниками ОВС у сфері протидії корупції за скоєння корупційних правопорушень і рішеннями судів притягнуто до відповідальності за вчинення цих правопорушень;
- іноземців та осіб без громадянства, які порушили встановлені законодавством правила в'їзду, виїзду, перебування в Україні і транзитного проїзду через її територію, виявлених працівниками ОВС;
- зареєстрованих в ОВС злочинів, адміністративних правопорушень, подій, які загрожують особистій чи громадській безпеці, надзвичайних подій;
- викрадених речей, документів, цінностей та іншого майна; знайдених, вилучених у громадян і службових осіб предметів і речей, у тому числі заборонених або обмежених в обороті, а також документів з ознаками підробки, які мають індивідуальні (заводські) номери;
- зброї, що перебуває у користуванні громадян, підприємств, установ, організацій, господарських об'єднань, яким надано відповідно до законодавства дозвіл на її придбання, зберігання, носіння, перевезення, та яка обліковується підрозділами дозвільної системи ОВС;
- викраденої, втраченої, вилученої, знайденої зброї, а також добровільно зданої із числа тієї, що незаконно зберігалася [5].

Нажаль, в інформаційному забезпеченні ПВС ОС ситуація є недостатньо розвиненою в науковому плані та визначається поки що дослідженнями загального характеру. Наприклад, О.В. Сировим досліджено організаційно-правові засади управління інформаційними ресурсами органів внутрішніх справ України та сформульовано низку наукових положень та висновків, а саме поглиблено визначення поняття інформаційних ресурсів та проаналізовано властивості цих ресурсів, вперше управління інформаційними ресурсами ОВС України розглянуто як цілісну систему, компонентами якої постають суб'єкт, об'єкт управління та зв'язки між ними, а також сформульовано поняття управління інформаційними ресурсами ОВС України тощо [6, с. 8].

До того ж, нині у ПВС ОС існує так званий «інформаційний голод» через відсутність прямо законодавчо окресленої можливості використовувати бази

персональних даних інших органів влади, як це зроблено в Національному антикорупційному бюро України, що суттєво заповнило брак інформації [7].

Головна мета системи інформаційного забезпечення ПВС ОС – всебічна інформаційна підтримка практичної діяльності у протидії злочинності в Україні на основі комплексу організаційних, нормативно-правових, технічних, програмних та інших заходів.

Доцільність створення інформаційних систем обумовлена формуванням нових або ж при зміні функцій органу управління, а також при вдосконаленні.

Основні завдання інформаційної системи - постійне поповнення інформацією; своєчасність забезпечення споживачів достовірними даними; збирання відомостей про стан роботи об'єктів управління для вищестоящих органів; аналітична обробка інформації для прийняття управлінських рішень.

Пріоритетними напрямками розвитку інформаційного забезпечення в оперативно-розшуковій діяльності можна визначити: пошук кандидатів, навчання особового складу та перепідготовка; правове регулювання інформаційної безпеки та захисту інформації; конфіденційність; розвиток телекомунікацій; функціонування автоматизованих банків даних, галузевих, міжгалузевих інформаційних систем; інформаційні технології в освіті, інновації та інтелектуальна власність; інформаційне законодавство.

Формою вираження інформаційного забезпечення ПВС ОС може виступати інформаційна система, як створена з метою ефективного управління фахівцями система збирання, пошуку, накопичення, оброблення, оновлення, відображення та надання інформації. Зазвичай її компонентами є інформація; організаційно-технічні засоби; методи та процедури роботи; особовий склад; носії інформації; підсистема зв'язку та захисту та ін.

Різноманіття критеріїв класифікації інформації можна звести до двох основних:

- за специфікою обробки: розрахункові, інформаційно-пошукові, статистичні тощо;

- за характером розв'язуваних завдань: облікові; аналітичні; плануючі.

Ефективності інформаційних масивів можна дійти лише шляхом створення комплексу взаємозв'язаних інформаційних систем у межах конкретного органу та системи органів. Діяльність із розробки конкретних інформаційних систем може називатися інформаційним забезпеченням контролю, планування і т. ін.

Таким чином, зміст інформаційного забезпечення відноситься до всього процесу управління, функцій управлінського циклу, до діяльності підрозділів або конкретних співробітників.

Доводиться констатувати, що з прийняттям законодавства про захист персональних даних через відсутність управлінської волі лишилось не визначеним ще й питання можливості користування застарілими обліками.

І це при тому, що Департаментом з питань захисту персональних даних секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини обліковано повідомлення МВС України про обробку персональних даних з метою вико-

нання функцій та завдань визначених законодавством, а саме про: національне походження; стан здоров'я; статеве життя; біометричні дані; генетичні дані; притягнення до адміністративної відповідальності притягнення до кримінальної відповідальності; застосування щодо особи заходів в рамках досудового розслідування; вжиття щодо особи заходів, передбачених Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність»; вчинення щодо особи тих чи інших видів насильства; місцеперебування та/або шляхи пересування особи [8].

Це утворило фактично законні підстави для існування цінного оперативного обліку оперативної служби «Об'єкт. Зв'язок. Адреса», яку була напрацьована практикою, але її ведення припинено, хоча можна було б лишити інформацію про вид заходу, тим самим утворивши для зручності електронний облік інформації, яка все одно фіксується у журналах.

Подібний стан справ з базою даних «Флінт», яка створена для роботи під операційну систему DOS, основним призначенням якої у 90-ті роки минулого сторіччя стало накопичення інформації про заяви та повідомлення про злочини та події чи статистичні картки обліку злочинів.

На нашу думку, доступ до подібних баз даних суттєво допоміг би у виконанні функції з протидії злочинності, зокрема, в організації розкриття злочинів минулих років.

Вирішення завдань сучасного інформаційного забезпечення має бути досягнуто за рахунок упровадження єдиної політики інформаційного забезпечення; створення багатоцільових інформаційних підсистем діяльності ОВС; удосконалення організаційно-кадрового забезпечення інформаційних підрозділів; інтеграції та систематизації інформаційних обліків ОВС на всіх рівнях; розбудови інформаційної мережі; створення умов для ефективного функціонування інформаційних обліків, забезпечення їх повноти, вірогідності, актуальності та безпеки; переоснащення інформаційних підрозділів сучасною потужною комп'ютерною технікою; поширення мережі комп'ютерних робочих місць користувачів інформаційних підсистем; подальшої комп'ютеризації інформаційних обліків; встановлення взаємодії міліції з населенням у розробці ефективних способів такого забезпечення; упровадження нових форм і методів інформаційного забезпечення ОВС; правове виховання через засоби масової інформації; удосконалення законодавства [4].

Висновок. Узагальнивши результати останніх досліджень та положення нормативно-правових актів, ми можемо стверджувати, що інформаційне забезпечення ПВС ОС – це комплекс організаційно-правових, гласних та негласних технічних і технологічних заходів, методів та засобів в системі інформаційного забезпечення ОС, який забезпечує в процесі управління функціонування системи інформаційних зв'язків суб'єктів і об'єктів через раціональну організацію інформаційних масивів баз та каналів знаходження, необхідних для виконання завдань візуального спостереження.

З метою вдосконалення інформаційного забезпечення та з огляду на впровадження в Україні стандартів зв'язку 3G доцільно законодавчо дозволити використовувати бази персональних даних інших органів влади, як це

зроблено в Національному антикорупційному бюро України, а також надати можливість для розкриття злочинів минулих років користуватись базами даних, ведення яких зупинено та які не проходили відповідний порядок реєстрації та повідомлення про облік.

Бібліографічні посилання

1. Інформаційне забезпечення управління органами внутрішніх справ http://libroos.io.ua/s30221/informaciyne_zabezpechennya_upravlinnya_organami_vnutrishnih_sprav
2. Закон України «Про інформацію» [Електронний ресурс]; Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> Назва з екрана.
3. Гусаров С.М. Основи оперативно-розшукової діяльності навчальний посібник за ред. С.М. Гусарова Київ 2015
4. Нефедова Н.А. Інформаційне забезпечення спеціальної поліцейської діяльності [Електронний ресурс]; Режим доступу: <http://applaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-8-2014/item/298-informatsiynе-zabezpechennya-spetsialnoyi-politseyskoyi-diyalnosti-nefedova-na> Назва з екрана.
5. Наказ МВС України від 12.10.2009 № 436 «Про затвердження Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України»
6. Сировой О.В. Організаційно-правові засади управління інформаційними ресурсами органів внутрішніх справ України : автореф. дис. ... к. ю. н : 12.00.07 / Сировой О.В.; Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2006. – 21 с.
7. В НАБУ презентували інформаційну систему для кримінального аналізу / Офіційний сайт НАБ України. — Режим доступу: <http://www.nabu.gov.ua/index.php?id=6> / (дата звернення: 19.08.15). — Назва з екрана.
8. Пошук інформації про володільців баз даних [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. — Режим доступу: <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/page/zpd/check-info/> (дата звернення: 11.01.16). — Назва з екрана.

Хирный А.К. Отдельные аспекты информационного обеспечения деятельности оперативной службы. В статье освещены отдельные аспекты информационного обеспечения деятельности подразделений визуального наблюдения оперативной службы. Определены приоритетные направления его развития и даны предложения улучшения информационного обеспечения данных подразделений.

Ключевые слова: *информационное обеспечение, подразделение визуального наблюдения, оперативная служба, персональная информация.*

Khirnyy O.K. Some aspects of information support of operational service activities. The article highlights some aspects of information support of visual observation units operational service. The priority directions of its development and improvement proposals provided with information of data units. It is noted that the solution of tasks of modern information provision has to be achieved through the implementation of a uniform policy of information security; creating multi-information subsystems of the ATS. Determined that the information providing visual observation units operational service - a set of organizational, legal, open and covert technical and technological measures, methods and tools in the information system OS, which provides in the management of the system of communications and information about of objects through rational organization of information files and databases channels a finding necessary to perform the tasks of visual observation.

Keywords: *information security, visual observation unit, operational service, personal information.*

Надійшла до редакції 28.11.2016